

**МОМЧЕТО, КОЕТО ПОСЛЕДВА
БАЩА СИ В АУШВИЦ**

THE BOY WHO FOLLOWED HIS FATHER INTO AUSCHWITZ

Copyright © Jeremy Dronfield, 2019

© Васил Велчев, *превод от английски*

© Живко Петров, *дизайнер на корицата*

София • 2021

ISBN: 978-954-28-3393-2

Джеръми Дронфийлд

Момчето,
което
последва
баща си
В
Аушвиц

Превод от английски
Васил Велчев

 ciala

*Април 1938 г. От ляво надясно:
Херта, Густав, Курт, Фриц, Тини, Едит*

На Курт

и в памет на

Густав

Тини

Едит

Херта

Фриц

*Ако свидетелят се е насиллил и е избрал да говори,
то е заради днешните младежи, заради децата,
които ще се родят утре: той не иска неговото
минало да се превърне в тяхно бъдеще.**

Ели Визел, „Нощта“

---

* Превод Калоян Праматаров – Б. ред.

СЪДЪРЖАНИЕ

<i>Предговор</i>	13
<i>Предговор от Курт Клайнман</i>	15
<i>Пролог</i>	17

I ЧАСТ ВИЕНА

1. „Когато еврейската кръв капе от ножа...“	23
2. Предатели на народа	48

II ЧАСТ БУХЕНВАЛД

3. Кръв и камъни: концлагерът Бухенвалд	67
4. Трошачката	86
5. Педагогическа поема	97
6. Положително решение	113
7. Новият свят	130
8. Не заслужава да живее	143
9. Хиляда целувки	161
10. Пътуване към смъртта	183

III ЧАСТ АУШВИЦ

11. Градът Освиенцим	197
12. Аушвиц-Моновиц	217
13. Краят на Густав Клайнман, евреин	226

14. Съпротива и сътрудничество: смъртта на Фриц Клайнман	240
15. Добрината на непознатите	264
16. Далеч от дома	281
17. Съпротива и предателство	297

IV ЧАСТ ОЦЕЛЯВАНЕ

18. Влакът на смъртта	321
19. Маутхаузен	337
20. Краят на дните	353
21. Дългият път към дома	371
<i>Епилог: Еврейска кръв</i>	379
<i>Библиография и източници</i>	389
<i>Благодарности</i>	397
<i>Бележки</i>	400

ПРЕДГОВОР

Това е истинска история. Всеки човек в нея, всяко събитие, всеки обрат и невероятно съвпадение са взети от исторически източници. На човек му се иска да не е истина, никога да не се е случвала, толкова ужасни и болезнени са някои от нейните събития. Ала всичко това се е случило и е в паметта на все още живите.

Има много истории за Холокоста, но те не са като тази. Приказката за Густав и Фриц Клайнман, баща и син, съдържа елементи от всички останали, но е доста различна от която и да е от тях. Много малко евреи са преживели нацистките концентрационни лагери от първите масови арести в края на 30-те години до Окончателното решение и в края на краищата – освобождаването. И никои, доколкото ми е известно, не са преминали през целия им пъкъл заедно, баща и син, от началото до края, от живота под нацистка окупация до Бухенвалд, до Аушвиц и съпротивата на затворниците срещу СС, до маршовете на смъртта и след това до Маутхаузен, Мителбау-Дора, Берген-Белзен – и до прибирането къщи живи. Със сигурност никои, които са останали в досиетата. Късметът и смелостта изиграват ролята си, но това, което в крайна сметка поддържа Густав и Фриц, е тяхната любов и преданост един към друг. „Момчето е моята най-голяма радост – пише Густав в своя таен дневник в Бухенвалд. – Поддържахме се взаимно. Ние сме едно цяло, неразделни.“ Тази връзка има своя последен тест една година по-късно, когато Густав е транспортиран до Аушвиц – почти сигурна смъртна присъда – и Фриц избира да се откаже от собствената си безопасност, за да го придружи.

Пресъздадох историята с цялото си сърце. Чете се като роман. Аз съм толкова разказвач, колкото и историк, и въпреки това не беше нужно да изобретявам или разкрасявам нищо; дори фрагментите на диалога са цитирани или реконструирани от първични източници. Основата е дневникът, воден в концлагера от Густав Клайнман между октомври 1939 г. и юли 1945 г., допълнен от мемоари и интервюта, дадени от Фриц през 1997 г. Нито един от тези източници не може да се чете лесно както в емоционален смисъл, така и буквално – дневникът, написан в екстремни условия, е схематичен, често прави загадъчни намеци за неща извън знанието на обикновения читател (дори историците на Холокоста би трябвало да се консултират със своите справочници, за да обяснят някои пасажки). Мотивът на Густав при воденето му не е да остави свидетелство, а да помогне за запазването на собствения му здрав разум; отпратките му са били разбираеми за него по онова време. Веднъж разтворен, дневникът предоставя богат и сърцераздирателен поглед върху преживяването на Холокоста седмица след седмица, месец след месец и година след година. Поразително се разкриват непобедимата сила и духът на оптимизъм на Густав: „... всеки ден си казвам молитва“, той пише в шестата година от затвора си: *Не се отчайвай. Стискай зъби – СС убийците не бива да те победят.*

Интервютата с оцелели членове на семейството предоставят допълнителни лични подробности. Всичко – от живота на Виена през 30-те години на миналия век до функционирането на лагерите и замесените личности – е подкрепено от обширни документални изследвания, включително свидетелства на оцелели, архиви от лагерите и други официални документи, които потвърждават историята във всяка една нейна част, дори най-необикновената и невероятната.

Джеръми Дронфийлд, юни 2018 г.

ПРЕДГОВОР ОТ КУРТ КЛАЙНМАН

Повече от седемдесет години са изминали от ужасните дни, описани в тази книга. Моята семейна история на оцеляване, смърт и спасение обхваща всички онези, свързани с този период, които преживяха затвора и загубата на хора от семейството или които имаха късмета да избягат от нацисткия режим. Тя представя всички, които са страдали през онези дни, и затова не бива да бъде забравяна никога.

Преживяванията на баща ми и брат ми през шестте години в пет различни концентрационни лагера са живо свидетелство за реалността на Холокоста. Духът им за оцеляване, връзката между баща и син, смелостта им, както и късметът им са отвъд разбирането на когото и да било от живеещите сега, но всичко това им помага да останат живи по време на цялото изпитание.

Майка ми усети опасността, в която бяхме, веднага след като Хитлер анексира Австрия. Тя помогна на най-голямата ми сестра и я окуражи да избяга в Англия през 1939 г. Аз живях под нацисткото управление във Виена три години, докато майка ми не осигури моето отиване в Съединените щати през февруари 1941 г. Това не само спаси живота ми, но и ме доведе до дома на любящо семейство, което се отнасяше към мен така, сякаш съм тяхно собствено дете. Втората ми сестра нямаше толкова късмет. И тя, и майка ми в крайна сметка бяха арестувани и депортирани с хиляди други евреи в лагер на смъртта край Минск. От десетилетия знам, че те са били убити там, и дори посетих отдалеченото място, където това е станало, но бях дълбоко разтърсен, всъщност

опустошен, да прочета за първи път в тази книга как точно това се е случило.

Оцеляването на баща ми и брат ми в тяхното изпитание е чудо, подробно описано в тази книга. Събрах се отново с тях, когато, призован на военна служба през 1953 г., се завърнах във Виена петнайсет години след напускането си. През следващите години съпругата ми Даян посети Виена много пъти заедно с мен и с нашите синове, които се срещаха със своите дядо и чичо. Имахме близки семейни отношения, които надживяха раздялата и Холокоста и съществуват и до днес. Въпреки че не съм имал травма или неприязън към Виена или Австрия, това не означава, че мога напълно да простя или да забравя този период от историята на Австрия. През 1966 г. баща ми и мащехата ми посетиха мен и сестра ми в Съединените щати. Освен че им показа чудесата на новата ни страна, това също им предостави възможност да се запознаят с моето приемно семейство в Масачузетс. Този благодарен и радостен съюз събра онези скъпи за мен същества, които бяха отговорни за моето съществуване и оцеляването ми.

„Момчето, което последва баща си в Аушвиц“ е чувствителна, жива, трогателна и добре проучена история на моето семейство. Трудно ми е да опиша благодарността си към Джеръми Дронфийлд, че сглоби и написа тази книга. Написа я прекрасно, преплитайки моите спомени и тези на сестра ми с историята на баща ми и брат ми в концлагерите. Благодарен съм и ценя това, че историята на моето семейство и Холокоста е представена на вниманието на обществеността и няма да бъде забравена.

Курт Клайнман, август 2018 г.

ПРОЛОГ

Австрия, януари 1945 г.

Фриц Клайнман се размърда с потеглянето на влака, потрепервайки конвулсивно в минусовия вихър, ревящ над стените на открития товарен вагон. Сгушен до него, баща му дремеше изтощен. Около тях седяха неясни фигури, лунната светлина очертаваше бледите ивици на униформите им и костите на лицата им. Беше време Фриц да осъществи бягството си; скоро щеше да бъде твърде късно.

Вече беше осмият ден, откакто бяха напуснали Аушвиц за това пътуване. Изминаха първите шейсет километра пеша, подкарвани от есесовците, заедно с хиляди други затворници на запад през снега, надалеч от настъпващата Червена армия. Отзад на колоната от време на време се чуваха изстрели, тъй като онези, които не можеха да продължат, биваха убивани. Никой не поглеждаше назад.

После бяха натоварени на влакове, които да ги откарат в лагери по-навътре в територията на Райха. Фриц и баща му успяха да останат заедно, както успяваха винаги досега. Местоназначението им беше Маутхаузен в Австрия, където СС щеше да изпълни задачата да изтиска последните остатъци от сили от затворниците, преди окончателно да ги избие. Сто и четиресет мъже бяха натъпкани във всеки вагон с отворен покрив – в началото се налагаше да стоят прави, но тъй като дните минаваха и студът ги убиваше, постепенно стана възможно да седнат. Трупите бяха подредени в единия край на вагона, а дрехите им бяха взети, за да стоплят живите.

Може и да бяха на ръба на смъртта, но тези затворници бяха късметлиите, полезните работници – повечето от техните братя, сестри, съпруги, майки и деца бяха убити или принудени да маршируват на запад, докато не умрат.

Фриц беше още момче, когато кошмарът беше започнал преди седем години; той беше възмъжал в нацистките лагери, като се учеше, съзряваше, устояваше на натиска да се откаже от надеждата. Той беше предвидил този ден и се беше подготвил за него. Под лагерните си униформи той и баща му носеха цивилни дрехи, с които Фриц се беше сдобил благодарение на приятелите си от Съпротивата в Аушвиц.

Влакът беше отминал Виена, града, който някога бе тежен дом, след това беше свил на запад, а сега се намираха само на петнайсет километра от местоназначението си. Бяха отново в родината си и след като се освободяха, можеха да минат за местни работници.

Фриц беше отлагал момента, притеснен за баща си. Густав беше на петдесет и три години и бе изтощен – цяло чудо беше, че бе оцелял досега. Сега, когато дойде моментът, той не можеше да направи опит за бягство. Силата вече го беше напуснала. И въпреки това той не можеше да лиши сина си от шанса да продължи да живее. Въпреки че болката от раздялата след толкова много години, в които си помагаша взаимно да оцелеят, щеше да е унищожителна, той призова Фриц да си тръгне сам. Фриц го помоли да дойде с него, но това не беше добра идея. „Бог да те пази – каза баща му. – Не мога да дойда, твърде слаб съм.“

Ако Фриц скоро не направеше опит, щеше да стане твърде късно. Той се изправи и се преоблече, като се отърва от омразната униформа; след това прегърна татко си, целуна го и с негова помощ се изкатери по хлъзгавата странична стена на вагона.

Ударът на вятъра при минус двацет градуса го зашемети. Той тревожно погледна към съседните вагони, заети от

въоръжени охранители от СС. Луната беше ярка – оставаха два дни до пълнолуние, – издигаше се високо и придаваше призрачен блясък на снежния пейзаж, на фона на който всяка движеща се форма щеше да се вижда ясно.¹ Влакът избуца, достигнал максималната си скорост. Като събра цялата си смелост и се надяваше да има късмет, Фриц се хвърли в нощта и във вихреция се, смразяващ въздух.

I ЧАСТ

ВИЕНА

Седем години по-рано...

1. „КОГАТО ЕВРЕЙСКАТА КРЪВ КАПЕ ОТ НОЖА...“

ЖКЖ

Жилестите пръсти на Густав Клайнман бутнаха плата под крачето на шевната машина; иглата изтрака, механично наричайки нишката в материала в дълъг, безупречен шев. До тезгяха му се намираше фотьойлът, който предстоеше да тапицира – буков скелет с опънати като сухожилия колани и пълнеж от конски косми. Когато панелът беше защит, Густав го постави над лапата*; малкото ѝ чукче заби гвоздеите, обикновени пирони, с тракане за вътрешната част, габърчета с кръгли месингови глави – за външния ръб, плътно разположени като ред войнишки шлемове.

Хубаво беше, че работеше. Невинаги имаше достатъчно работа за всички и животът може да бъде несигурен за мъж на средна възраст със съпруга и четири деца. Густав беше талантлив в занаята, но не и умел бизнесмен, макар че винаги някак се оправяше. Роден в мъничко село край едно езеро в историческото кралство Галиция**, провинция на Австро-унгарската империя, той дойде във Виена на петнайсетгодишна възраст, за да се обучава за тапицер, а после се засели тук. Призован на военна служба през пролетта на годината, в която навърши двацет и една, той служи по време на Великата война, беше раняван два пъти и награждаван за храброст, а в края на войната се върна във Виена, за да

---

* Елемент на шевната машина, към който се закрепва придържащото краче. – Б. пр.

** Днес част от Южна Полша и Западна Украйна. – Б. авт.

възобнови скромната си търговия и да извърви пътя си до майстор в занаята. Беше се оженил за момичето си, Тини, по време на войната и заедно отгледаха четири хубави, щастливи деца. И това беше животът на Густав: скромен, изпълнен с работа; и дори да не бе напълно доволен, той поне беше склонен да бъде весел.

Мислите на Густав бяха прекъснати от бръмченето на самолети; то се засилваше и отслабваше, сякаш те обикаляха над града. Накрая той остави инструментите си и излезе на улицата.

„Им Верд“ беше натоварена пътна артерия, шумна от тракането и скърцането на впрегнати в коне каруци и от бученето на камиони, въздухът беше наситен с миризмите на човешки дейности, изпарения и конски тор. За един объркващ момент на Густав му се стори, че вали сняг – през март!, – но това беше виелица от хартийки, сипещи се от небето и настаняващи се върху калдъръма и върху пазарните сергии на Кармелитермаркт. Той вдигна една от тях.

ХОРА НА АВСТРИЯ!

За първи път в историята на нашето Отечество ръководството на държавата изисква открит ангажимент към нашата Родина...¹

Пропаганда за вота тази неделя. Цялата държава говореше за това и целият свят гледаше. За всеки мъж, жена и дете в Австрия това беше голяма работа, но за Густав като евреин беше от изключително значение – национален вот за уреждане на въпроса дали Австрия трябва да остане независима от германската тирания.

Вече от пет години нацистка Германия гледаше алчно през границата към австрийската си съседка. Адолф Хитлер, австриец по рождение, беше обсебен от идеята да вкара родината си в Германския райх. Въпреки че Австрия имаше

собствени домашни нацисти, жадуващи обединение, повечето австрийци бяха против. Канцлерът Курт Шушниг беше подложен на натиск да даде на членовете на нацистката партия постове в своето правителство, като Хитлер заплашваше с тежки последствия, ако той не се съобрази – щяха да принудят Шушниг да напусне поста си, за да бъде заменен с нацистка марионетка; щеше да последва обединение и Австрия да бъде погълната от Германия. Сто осемдесет и три хиляди евреи в страната възприемаха тази перспектива с ужас.²

Светът внимателно наблюдаваше развитието. В отчаяно последно хвърляне на зарове Шушниг обяви плебисцит – референдум, на който хората от Австрия сами ще решат дали искат да запазят своята независимост. Това беше смел ход; предшественикът на Шушниг бе убит по време на неуспешен нацистки преврат и точно сега Хитлер беше готов да направи почти всичко, за да предотврати провеждането на вота. Той трябваше да се състои в неделя, 13 март 1938 година.

Националистическите лозунги („Да за Независимост!“) бяха залепени и изрисувани на всяка стена и тротоар. И днес, два дни преди вота, самолетите обливаха Виена с пропагандата на Шушниг. Густав погледна отново листовката.

... За свободна и германска, независима и социална, християнска и обединена Австрия! За мир и труд, и равни права за всички, които изповядват вяроност към народа и Отецеството.

... Светът ще види волята ни за живот; затова, хора от Австрия, застанете като един човек и гласувайте ЗА!³

Тези енергични думи пораждаха смесени чувства у евреите. Те имаха собствени идеи относно германизма – Густав, безкрайно горд от службата за страната си във Великата война, се считаше за австриец на първо място и за евреин – на второ.⁴ И все пак беше изключен от германския християнски идеал на Шушниг. Той имаше резерви и към австрофашистко-

то правителство на Шушниг. Някога Густав беше учредител на Социалдемократическата партия на Австрия. С възхода на австрофашистите през 1934 година партията беше репресирана и обявена извън закона (заедно с нацистката партия).

Но за евреите в Австрия в този момент всичко беше за предпочитане пред откритото преследване, което се случваше в Германия. Еврейският вестник *Die Stimme* имаше следната заглавна статия в днешното си издание: „Ние подкрепяме Австрия! Всички към изборителните урни!“.⁵ Ортодоксалният вестник *Jüdische Presse* отправяше същия призив: „Не е необходимо специално настояване австрийските евреи да излязат и да гласуват с пълна сила. Те знаят какво означава това. Всеки трябва да изпълни дълга си!“.⁶

По тайни канали Хитлер беше заплашил Шушниг, че ако не се откаже от плебисцита, Германия ще предприеме действия за предотвратяването му. В този момент, докато Густав стоеше на улицата и четеше листовката, германските войски вече се струпваха на границата.

КЪМ

Взирайки се в огледалото, Тини Клайнман отупа палтото си, взе пазарската си чанта и портмонето, излезе от апартамента и събуди ехото на стълбището с кокетните си малки токчета, тракащи бързо по стъпалата. Натъкна се на Густав, който стоеше на улицата пред своята работилница, намираща се на приземния етаж на сградата. В ръката му имаше листовка; пътят беше осеян с тях – по дърветата, по покривите, навсякъде. Тя погледна листовката и потрепери; Тини имаше лошо предчувствие за всичко това, за разлика от оптимиста Густав. Той винаги смяташе, че нещата ще се развият възможно най-добре; това беше както неговата слабост, така и неговата сила.

Тини тръгна бързо по калдъръма към пазара. Голяма част от наемателите на сергиите бяха селски фермери, кои-

то всяка сутрин идваха да продават продукцията си наред с виенските търговци. Мнозина от последните бяха евреи; всъщност повече от половината бизнес в града беше собственост на евреи, особено в този район. Местните нацисти се възползваха от този факт, за да разбунят антисемитизма сред работниците, страдащи от икономическата депресия – сякаш евреите също не страдаха от нея.

Густав и Тини не бяха особено религиозни, ходеха в синагогата може би няколко пъти годишно за празници и помени и както при повечето виенски евреи, децата им носеха немски, а не староеврейски имена, но въпреки това следваха идишките обичаи като всички останали. От хер Цайзел, месаря, Тини купи телешко месо, нарязано за шницели; тя имаше останало пилешко за вечерната супа за шабат* и купи от фермерските сергии пресни картофи и салатата; а после и хляб, брашно, яйца, масло... Тини напредваше през оживения Кармелитермаркт, като чантата ѝ ставаше все по-тежка. Там, където пазарът стигаше до Леополдсгасе, главната улица, тя забеляза безработни чистачки, търсещи работа; те стояха пред пансиона „Клабойх“ и магазина за кафе. Онези от тях, които извадеха късмет, щяха да бъдат наети от заможни дами от околните улици. Носещите собствени кофи със сапунена вода получаваха пълното заплащане от един шилинг**. Тини и Густав понякога имаха трудности с плащането на сметките си, но тя поне не беше принудена да върши *това*.

Лозунгите за независимост бяха навсякъде, изрисувани по тротоарите с големи, удебелени букви като пътна маркировка: лозунгът на плебисцита – „Казваме да!“ – и навсякъде австрийският „опорен кръст“***. От отворените прозорци

---

* Еврейската събота; започва малко преди залез-слънце в петък и завършва на стъмване в събота вечерта. – Б. авт.

** Еквивалентен на около два или три паунда през 2019 г. – Б. авт.

*** Кръст с Т-образни върхове. – Б. авт.

гърмеше весела патриотична музика, излъчвана по радиото. Докато Тини наблюдаваше, избухнаха одобрителни възгласи и рев на двигатели, когато по улицата премина конвой от камиони, пълни с униформени юноши от Австрийската младежка организация, развяващи знамена с червено-белите национални цветове и хвърлящи още повече листовки.⁷ Зрителите ги поздравиха с размахване на носните си кърпички и свалените си шапки и викове: „Австрия! Австрия!“.

Изглеждаше, че независимостта печели... стига да не се броят мрачните лица сред тълпите. Нацистките симпатизанти. Днес те бяха изключително тихи – и изключително малко на брой, което беше странно.

Внезапно веселата музика прекъсна и радиостанциите пропукаха със спешно съобщение – всички неженени запасници от армията трябваше незабавно да се явят на служба. Целта, каза дикторът, е да се осигури ред за плебисцита в неделя, но тонът му беше зловещ. Защо ще се нуждаят от допълнителни войски за тази цел?

Тини се обърна и тръгна обратно през претъпкания пазар, насочвайки се към дома. Без значение какво се бе случило в света, без значение колко близо беше опасността, животът продължаваше и какво можеше да направи човек, освен да го живее?

12

В целия град листовките лежах в водите на Дунав, из парковете и улиците. По-късно следобеда, когато Фриц Клайнман си тръгна от Търговското училище на Хютелдорфер Щрасе в западния край на Виена, те лежах на пътя и висяха по дърветата. По улицата с грохот минаваха колона след колона камиони, пълни с войници, тръгнали към границата с Германия, на двеста километра отук. Фриц и другите момчета гледаха развълнувано, както правят всички

момчета, докато редиците от хора с шлемове отминаваха, приготвили оръжието си.

На четиринайсет години Фриц вече приличаше на баща си – същите красиви скули, същият нос, същата уста с пълни устни, извити като криле на чайка. Но докато лицето на Густав беше нежно, големите, тъмни очи на Фриц бяха пронизващи като тези на майка му. Той беше напуснал гимназията и през последните шест месеца се обучаваше да се присъедини към занаята на баща си като тапицер.

Докато Фриц и приятелите му се прибираха вкъщи през центъра на града, ново настроение завладя улиците. В три часа следобед агитацията на правителството за плебисцита беше прекратена поради настъпващата криза. Нямаше никакви официални новини, само слухове: за боеве на австрийско-германската граница; за нацистки въстания в провинциалните градове; и най-притеснителният слух, че виенската полиция няма да окаже съпротива на местните нацисти, ако се стигне до конфронтация. Групи от ентузиазирани мъже започнаха да обикалят улиците – някои викаха „Хайл Хитлер!“, а други отговаряха предизвикателно „Хайл Шуш-ниг!“. Нацистите бяха по-шумни, все по-смели и повечето от тях бяха младежи, лишени от житейски опит, но преливащи от идеология.⁸

Такива събития се случваха спорадично от дни и имаше епизодични жестоки инциденти срещу евреи⁹; но този път беше различно – когато Фриц стигна до Щефансплац, точно в самото сърце на града, където виенските нацисти имаха тайна щабквартира, пространството пред катедралата гъмжеше от крещящи хора; тук имаше само „Хайл Хитлер“ и никакво контраस्कандиране.¹⁰ Наблизо стояха полицаи, гледаха, разговаряха помежду си, но не правеха нищо. По същия начин наблюдаваха отстрани, без да разкриват присъствието си, тайните членове на австрийското подразделение на „Щурмабтайлунг“ – СА, щурмоваците на нацистката

партия. Те спазваха дисциплина и се подчиняваха на дадените заповеди; времето им още не беше дошло.

Избягвайки струпванията на демонстрантите, Фриц премина през Дунавския канал в Леополдщат и скоро се върна в своята кооперация, ботушите му затракаха по стълбите към номер 16 – дома, топлината и семейството.

משפחה

Малкият Курт седеше на столче в кухнята и гледаше как майка му приготвя яйчената юфка за пилешката супа, традиционното петъчно ястие на шабат. Това беше една от малкото традиции, които семейството поддържаше; Тини не запали свещи, не каза молитва. Курт беше различен – едва на осем години, той пееше в хора на синагогата в центъра на града и постепенно ставаше все по-религиозен. Беше се сприятелил с ортодоксално семейство, което живееше от другата страна на коридора, и негова беше ролята да включва светлините за тях през вечерите на шабат.

Той беше бебето и най-обичаният; Клайнман бяха сплотено семейство, но Курт беше особен любимец на Тини. Малкият обичаше да ѝ помага да готви.

Докато супата къкреше, той гледаше зяпнал как тя разбива сместа с яйцата на пяна и я пържи на тънки палачинки. Това беше едно от любимите му готварски задължения. Най-любимото беше шницелът „Винер“, за който майка му нежно счукваше филийките от телешко месо, докато станат меки и тънки като кадифе; тя го научи да ги овалва в чинията с брашно, в тестото с разбито яйце и мляко и накрая в галетата; след това тя ги нареждаше две по две в тигана с кипящо масло, като богатият им аромат изпълваше малкия апартамент, и ги пържеше, докато пържолите набъбнат и станат златисти. Тази вечер обаче миришеше на пържена юфка и пилешко месо.

От съседната стая – която се използваше и за спалня, и за хол – долетя звукът на пиано; сестрата на Курт, Едит, осемнайсетгодишна, свиреше добре и беше научила Курт на една приятна кратка мелодия, наречена „Кукувицата“, която щеше да остане в паметта му завинаги. Другата си сестра, Херта, на петнайсет години, той просто обожаваше; тя беше по-близка на възраст до него, отколкото Едит, която бе вече пораснала жена. Мястото на Херта в сърцето на Курт винаги щеше да олицетворява красотата и любовта.

Тини се усмихна на съсредоточената му физиономия, докато той ѝ помагаше да навие изпържената яйчена смес и да я нареже на юфка, която да разбърка в супата.

Семейството седна да похапне в топлия сумрак на шабат: Густав и Тини; Едит и Херта; Фриц и малкият Курт. Домът им беше малък – само тази стая и спалнята, която всички споделяха (Густав и Фриц заедно, Курт с майка им, Едит в собствено легло и Херта на дивана); и все пак това беше домът им и те бяха щастливи тук.

Отвън над техния свят се съгъстваше сянка. Същия следобед беше дошъл писмен ултиматум от Германия с настояване плебисцитът да бъде отменен; канцлерът Шушниг да подаде оставка; той да бъде заменен от десния политик Артур Зайс-Инкварт (таен член на нацистката партия) с лоялен към него кабинет. Оправданието на Хитлер беше, че правителството на Шушниг репресира обикновените германци в Австрия („германски“ беше синоним на „нацистки“ в съзнанието на Хитлер). И най-сетне, австрийският легион в изгнание, сила от трийсет хиляди нацисти, трябваше да бъде върнат във Виена, за да поддържа реда по улиците. Австрийското правителство разполагаше с времето до 19:30 часа, за да се подчини.¹¹

След вечеря Курт трябваше да побърза към вечерната служба за шабат в синагогата. Той получаваше по шилинг

за всяка вечер пеене в хора (заменено с шоколад в събота сутринта), така че това беше както религиозен, така и финансов въпрос.

Както обикновено Фриц го съпроводи; той беше идеалният по-голям брат – и приятел, и другар в игрите, и защитник. Из улиците продължаваше да се тълпи народ, но ожесточените викове бяха утихнали, а с тях си беше отишло и усещането за заплаха, витаещо във въздуха. Обикновено Фриц съпровождаше Курт до билиардната зала от другата страна на Дунавския канал – „Знаеш пътя натам, нали?“ – и оставаше да изиграе някоя друга игра с приятелите си. Но тази вечер той придружи брат си до самата Щадтемпел.

В апартамента свиреше радиото. После предаването беше прекъснато – спешно съобщение. Плебисцитът е отложен. Това беше като зловещо потупване по рамото. А после, малко след седем и половина, музиката отново престана и гласът на диктора обяви: „Внимание! Ще чуете извънредно съобщение!“. Последва дълга пауза, изпълнена с бял шум, която трая цели три минути, и после заговори канцлерът Курт Шушниг. Гласът му трепереше: „Австрийци и австрийки, в този ден ние се оказахме в трагична и критична ситуация“. Всички, които се намираха около радиоприемниците, застинаха – мнозина от страх, други от радост, – докато канцлерът предаваше съдържанието на ултиматума. Австрия беше длъжна да се подчини на Германия или да бъде унищожена. „Ние отстъпваме пред силата – говореше той, – защото не сме готови, дори в такава ужасна ситуация, да проливаме германска кръв. На армията ще бъде дадена заповед да не оказва сериозна... – канцлерът се поколеба – ... да не оказва съпротива.“ Той се изкашля, събирайки сили за последното изречение: „Сбогувам се с австрийския народ с германските прощални думи, които идват от самото ми сърце: Боже, спаси Австрия“.¹²